

Cent anys de ràdio: de la ràdio de galena al telèfon intel·ligent

Text > **ABEL FONT**, director de Ràdio l'Escala, i **FRANCESC TUBAU**, assessor en comunicació local (coordinadors del dossier)

El 14 de novembre vinent es compleixen cent anys des de la primera emissió de ràdio a Catalunya, Ràdio Barcelona (EAJ-1). El novembre passat va fer noranta anys que engegava Ràdio Girona (EAJ-38), durant molts anys l'única a les comarques gironines. Aquest any es complirà el quaranta-cinquè aniversari de la primera ràdio municipal, pionera d'un fenomen que va fer eclòsió amb la recuperació de la de-

mocràcia als municipis. Entremig, hi ha hagut desenes d'iniciatives públiques i privades que han estat testimoni directe de les evolucions d'aquest territori, tant a escala local com territorial o nacional, en temps de privacions democràtiques, en els moments de canvis històrics i en el dia a dia més domèstic.

La ràdio és aquell mitjà que ha entrat a cada casa sense trucar i que, amb afecte, ha estat acollit com un

>> Una taula de so. (Foto: DAVID BORRAT)

més de la família. És aquella veu que ha explicat amb diligència l'última notícia del nostre entorn, que ens ha entretingut en moments d'ensopiment i que sempre hi ha estat en les estones de soledat. Ens ha acompanyat a casa, al cotxe, a l'estadi esportiu o al carrer. I ens continua acompanyant avui a qualsevol racó del món, sintonitzada per l'FM o per Internet.

Amb el dossier que comenceu a llegir volem fer un homenatge a un mitjà que, avui, té més de vuitanta marques actives a les comarques gironines, entre emissores d'abast estrictament local i emissores d'abast territorial i de matriu nacional o estatal. De gestió pública o de gestió privada. De minúscules (com Ràdio Vila-sacra, un municipi que no arriba als vuit-cents habitants) i de majúscules (com RAC1, escoltada diàriament a les comarques gironines per més de cent mil oients). D'històriques (com Ràdio Girona, la degana a casa nostra, amb noranta anys complerts) i de novelles (com Girona FM, la ràdio municipal de la ciutat, l'última a incorporar-se al dial).

La veu, la música i el silenci —els tres elements bàsics d'un mitjà que s'ha considerat «cec»—, ben combinats, han fet fluir la imaginació de l'oient i han sobreviscut a tots els mals averanys que la donaven per acabada amb cada novetat tecnològica que sorgia en el panorama co-

municatiu: l'aparició i el creixement hegemònic de la televisió, l'impacte d'Internet, l'auge dels pòdcasts, etc.

El panorama radiofònic gironí té una història en què tots, qui més qui menys, sabrem recordar els nostres referents sonors. Repassem, en aquest dossier, la història de la ràdio gironina, de les veus avui ja mítiques que hi han sonat i de les vicissituds viscudes per iniciatives carregades d'illusió que no sempre han reeixit. Hem volgut, també, tractant-se d'un material com el radiofònic, que aquest dossier es pugui escoltar. És per això que alguns dels articles van acompanyats de codis QR enllaçats a l'Arxiu Sonor de la Ràdio a Catalunya, de la Universitat Autònoma de Barcelona (ASRC-UAB), perquè pugueu escoltar els àudios de moments històrics, veus significatives o notícies que han marcat aquest segle de ràdio a les comarques gironines.

No voldríem que el dossier pequés de nostàlgic, i és per això que també mira endavant, cap a un futur carregat de canvis i incerteses. No sabem què escoltarem d'aquí a uns anys —no gaires anys— ni a través de quin giny ho farem. Però estem convençuts —plenament convençuts!— que continuarem informant-nos, entretenant-nos i relaxant-nos escoltant àudio, en diguem o no en diguem *ràdio*.

Dels inicis a la Transició: fer ràdio en temps difícils

Des de la creació de la primera emissora de les comarques de Girona fins a la mort de Franco i la Transició passen quaranta-dos anys. Són períodes històrics difícils: del naixement de la radiodifusió, passant per la consolidació de la ràdio, fins a albirar el pas a la llibertat informativa i a la modernitat.

Text > **ROSA GIL**, periodista

«**A**quí Ràdio Girona. Aquí EAJ-38 Ràdio Girona. Amics tots, volem que escolteu la nostra emissora. Gent d'aquí, gent de Girona i gent de les comarques, recordeu que ara tenim una veu.» Amb aquestes paraules de Francina Boris naixia EAJ-

38 Ràdio Girona, la primera emissora de les comarques de Girona. Era el 10 de desembre de l'any 1933. A l'enllaç <https://arxiuradio.uab.cat/items/show/3603> es pot escoltar una recreació amb veu de la mateixa Boris d'aquesta emissió inaugural feta al programa *Ràdio Girona, 65 anys*.

Des de l'any 1933 i fins al 1951, Ràdio Girona és l'única emissora que té llicència per emetre a les comarques gironines. Són divuit anys de contextos polítics complexos. Adaptada als distints períodes, la història de Ràdio Girona segueix els passos de les emissores del país.

>> Estudis del carrer de la Força d'EAJ-38 Ràdio Girona. D'esquerra a dreta, Emili Banda, director de Ràdio Girona, Enric Casademont, Amàlia Reixach i Miquel Gil. Any 1940. Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS FRANCINA BORIS CODINA (SALVADOR CRESCENTI MIRÓ).

>> Part de l'equip de Radio Gerona EAJ-38. D'esquerra a dreta, José Rodríguez, Maria Teresa Bentue, Maria Dolors Puy, Francina Boris i Enric Frigola. Any 1965.

Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS FRANCINA BORIS CODINA (AUTOR DESCONEGUT).

El novembre de 1924, un grup d'enginyers, empresaris i comerciants s'agrupen a l'Associació Nacional de Radiodifusió (ANR) i creen Ràdio Barcelona (EAJ-1), la primera de l'Estat espanyol. Dos d'aquests pioners, Pau Llorens, enginyer, i Enric Calvet, químic i doctor en farmàcia, són fills de Sant Feliu de Guíxols. És durant la dictadura de Primo de Rivera. La ràdio és un mitjà de comunicació popular i molt poderós, útil al règim, que opta per crear un monopoli centralitzant totes les emissores. L'any 1926, Ràdio Barcelona és absorbida i passa a formar part de la xarxa d'Unión Radio: és Unión Radio Barcelona.

Tres anys després, alguns pioners creadors de l'ANR es desvinculen d'Unión Radio i funden Ràdio Associació de Catalunya, per demanar la concessió d'una emissora d'ona mitjana. El 1930 neix Ràdio Associació de Catalunya (EAJ-15) (RAC). És amb la proclamació de la Segona República quan, per iniciativa de la RAC, s'assenyalen les bases per crear una xarxa d'emissores locals. La primera és Ràdio Girona (EAJ-38).

Amb l'adveniment de la dictadura, la ràdio esdevé un instrument psicològic al servei del règim

Aquell 10 de novembre de 1933, a l'acte d'inauguració de Ràdio Girona, Jaume Rosquelles, president de la RAC, desgrana els principis i els valors de la ràdio. El diari *L'Autonomista* del 12 de desembre de 1933 reproduïx tots els discursos de l'esdeveniment. Dirigeix l'emissora del carrer de Bonaventura Carreras Peralta (després, al carrer de la Força, 8) Alexandre Figa, periodista. Completen l'equip la locutora Francina Boris, el locutor Jacint Carreras i el tècnic Manel Martínez. Un any més tard, Francina Boris passa a l'emissora de Barcelona, on treballa de locutora fins al final de la guerra. Posteriorment, serà depurada. «Era una gran emissora, impulsada per uns idealistes que sols volien servir el país, dedicant els seus esforços al mecenatge cultural», escriu Francina Boris a *Aquí ràdio. Crònica de les ones a les comarques de Girona (1933-1982)*.

La xarxa d'emissores de la RAC parla en català, i és acreditat el paper que té en la normalització de la llengua. És també una ràdio educativa. L'alt percentatge d'analfabetisme preocupa els governats, que elaboren

un revolucionari pla educatiu en què la ràdio serà de gran utilitat. Són els anys dolços d'aquest mitjà. A la graella de l'emissora s'alternen programes propis de Ràdio Girona amb altres de la cadena. Per l'antena es poden sentir notícies, informació econòmica, dades meteorològiques, programes culturals, educatius i esportius, etc. També hi ha temps per als programes d'entreteniment, amb teatre o espais musicals (ja sigui amb discs, encara de baquelita, o amb actuacions en directe). L'emissora es finança bàsicament amb la publicitat i les quotes que aporten els socis, i compta amb una llarga llista de col·laboradors: Carles Rahola, Joaquim Pla i Cargol, Miquel de Palol, etc.

Temps de guerra

Durant la Guerra Civil, la ràdio és el mitjà d'informació immediat: té un gran potencial, connecta amb els ciutadans i té un poderós valor estratègic. És l'eina de propaganda perfecta, l'instrument d'informació de tots els bàndols. El juliol del 1936, la Generalitat de Catalunya pren el control de totes les emissores. És per Ràdio Girona que els gironins s'assabenten de l'esclat de la guerra. L'emissora és ocupada militarment.

La Generalitat crea la Comissaria de Radiodifusió, primer, i la Direcció General de Radiodifusió, després. Josep Fontbernat, nascut a Estanyol, antic director d'EAJ-15, n'assumeix la direcció. La ciutadania pren consciència de la fortalesa de la ràdio: pels altaveus escolten les notícies oficials, les alertes dels bombardeigs, les crides de lleves, els racionaments..., i també la fi del perill. Entre la programació, dominen la informació política i els programes propis i d'entreteniment: cultura, música i alguns concerts en directe. També es dedica temps a campanyes solidàries. És bàsicament una ràdio de servei.

Pels altaveus, alguns col·locats al carrer, es poden sentir els comunicats de guerra, els anomenats «torns de ràdio». Baltasar Llorenç n'és el director, i integren l'equip d'aquest període Maria Lluïsa Figa (locutora), Jacint Carreras (locutor i administratiu), Manel Martínez (tècnic) i Narcís Bordas (ajudant mecànic). A les acaballes de la contesa, les antenes i les instal·lacions d'EAJ-38 pateixen desperfectes. Uns

>> La Voz Sindical. D'esquerra a dreta, Miquel Diuomé, Jaume Teixidor, Tex, Maria Gispert, persona no identificada i Montserrat Jubanteny. Any 1966. Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONTS NARCÍS SANS PRATS (NARCÍS SANS PRATS).

altaveus als carrers anuncien el final de la guerra.

Quaranta anys

Amb l'adveniment de la dictadura, la ràdio —ja instal·lada en moltes llars— esdevé un instrument psicològic al servei del règim. Coneixedors de la importància de les ones, el primer pas és apropiari-se de les emissores i crear un monopoli radiofònic que agrupi totes les emissores de l'Estat. Les emissores de la RAC són confiscades. És la fi de la ràdio en català. S'imposa el castellà i l'emissora canvia de nom: ara és Radio España de Gerona. El 1940, essent propietat de REBSA, reinicia les emissions.

Els mitjans de comunicació són controlats, esdevenen eines d'adoctrinament polític i religiós, i són concentrats. Transitem per dècades de censura, de control absolut dels continguts, d'omplir diàriament els fulls amb dades detallades de la programació i portar-los a la Delegació Nacional de la Falange perquè puguin ser revistsats pel censor. Temps de connectar i transmetre obligatòriament els quatre Diarios hablados, emesos des de Radio Nacional de España, que fins a l'any 1977 té l'exclusivitat dels serveis informatius —el 3 d'octubre d'aquest any s'anul·la l'obligació de connectar amb Radio

Nacional de España, s'alliberen els informatius i neix la ràdio lliure, una nova manera de fer periodisme. És el temps del «parte». I sempre el mateix obligat tancament d'emissió: l'himne nacional i un «¡Arriba España! ¡Viva Franco! ¡Dios nos bendiga a todos!».

En aquests primers anys franquistes, el Ministeri d'Educació controla totes les programacions; després ho farà el Ministeri d'Informació i Turisme. No es pot radiar res sense una revisió prèvia.

El patró de les graelles és molt similar a totes les emissores del règim: programes religiosos d'Acció Catòlica, concursos, la veu del Frente de Juventudes i de la Sección Femenina, moda, esports... També hi ha programes d'entreteniment, alguns en directe, com ara els concursos o el teatre, amb *Resurrexit* —hi ha un quadre escènic propi—, i amb un gran èxit entre els oients. Les hemeroteques i els arxius sonors ens recorden programes com *El disco dedicado*, *Buscando la fama*, *El cantante desconocido*, *El gran show del sábado* i molts altres. Hi ha temps també per a la ràdio escolar i les transmissions esporàdiques. El 1963 s'integra a la Cadena SER i amplia

franja horària i programació pròpia. A la dècada dels setanta, Ràdio Girona comença una nova etapa: l'emissora ja està molt consolidada i creix gràcies a la contractació de més personal i a l'aportació de col·laboradors i col·laboradores. És una ràdio pròxima al ciutadà i a la ciutat. La llista de treballadors i col·laboradors és llarga. De l'emissora surten veus que tindran un paper clau en la història de la ràdio de l'Estat espanyol.

Llicències, cadenes i decrets

Durant la dècada dels cinquanta, s'adjudiquen noves llicències, sempre a persones o entitats afins al règim (entre les quals hi ha l'Església). Aquesta «velada» obertura fa possible la creació d'emissores comarcals i locals que emeten en ona mitjana. Es constitueixen tres cadenes que aglutinen totes les emissores: Red de Emisoras del Movimiento (REM), Cadena de Emisoras Sindicales (CES) i Cadena Azul de Radiodifusión (CAR). En aquest context, apareixen a les comarques de Girona distintes emissores.

Així com es propicia un creixement controlat, hi ha un fet que determina i dibuixa el mapa radiofònic de l'Estat espanyol a partir del 1964. Un decret del 1958 obliga les emissores comarcals i locals que emeten amb ona mitjana a tenir una emissora de freqüència modulada. De rerefons: posar ordre i possibilitar un control més estricte. El desembre del 1964 —data límit imposada en el decret—, desapareixen moltes emissores locals.

Noves ràdios, noves veus

És amb la concessió de llicències dels anys cinquanta que s'obren noves emissores a diversos punts de les comarques de Girona. Ràdio Olot neix el 8 de setembre del 1951. És una emissora privada d'àmbit local, creada per un grup d'aficionats i dirigida per Manel Rigola. Té col·laboradors i a la gralla hi programen actes que es fan a la població. El 1954 s'integra a la REM, que tanca l'emissora el 1963. És una de les emissores damnificades pel decret de 1958. Amb tot, reobrirà ja amb FM: l'any 1976

S'imposa el castellà i l'emissora canvia de nom: ara és Radio España de Gerona

>> Ràdio Popular de Figueres. Any 1969. D'esquerra a dreta, Motnserrat Minobis, Anna Maria Rodriguez, Margarida Garcia (administratives), Mercedes Carbo (convidada), Maria del Carme Minobis, Mercè Gumbau. El primer per la dreta, Manuel Pont, director. (Foto: ARXIU PERSONAL CARME MINOBIS)

serà la primera emissora de Catalunya que emetrà tota la programació en català.

A principis dels anys cinquanta, petites emissores parroquials de baixa potència han començat a funcionar en parròquies de Girona. A la Casa Missió de Banyoles es crea un equip que va per les distintes parròquies; és ràdio en directe, sovint en català, i escoltada i seguida per molts parroquians.

En aquest context, el mes de desembre de 1961 arrenca la programació de Ràdio Popular de Figueres, la segona emissora de Catalunya de la cadena COPE. Una campanya popular per recaptar diners per a la construcció d'una parròquia és la gènesi d'una emissora que arrela profundament a la comarca. Des dels estudis provisionals, al Patronat de la Catequística —posteriorment es traslladen al carrer de Sant Llätzer—, se senten les veus de Montserrat Minobis, María Escuadra, Daniel Verges i Domingo Sánchez, dirigits per Mn. Josep M. Cardelus —substituït poc després per Mn. Manel Pont. L'ús del català en alguns dels programes serà una característica identificadora d'aquesta emissora.

A comarques funcionen altres ràdios d'àmbit local: Ràdio Puigcerdà - La Voz de la Cerdanya (EFE-16) (1952), Radioemisora de Blanes (REM-56) (1954), La Voz de la Costa Brava (1954) o Ràdio Ripoll (REM-20). Són petites emissores

que ofereixen una programació molt similar, fonamentada en el servei públic i en l'entreteniment: programes esportius, serials —alguns amb quadre escènic propi, per al radioteatre—, etc. Són ràdios profundament arrelades a la població de l'entorn, amb pocs treballadors i amb molts voluntaris col·laboradors.

Amb la Llei Fraga, moltes d'aquestes emissores tanquen. El mapa radiofònic gironí es redueix. El gener de l'any

1965 s'inaugura La Voz de Gerona, de la cadena d'emissores sindicals. Paco Gutiérrez n'és el primer director. La graella compagina programes de divertiment, alguns en directe —com *Radio festival*—, programes temàtics —*Gerona agrícola y ganadera*, *Mundo sindical*, etc.— o el programa d'Eleuterio Paniagua —director des del 1970— *El banco de Dios*. Posteriorment, durant la dècada dels vuitanta, passa a ser Ràdio Cadena.

Amb la mort de Franco, s'inicia un llarg període de transició. El mapa de les emissores a les comarques de Girona l'integren Ràdio Girona, La Voz de Gerona, Ràdio Popular de Figueres i Ràdio Olot. S'obre una nova etapa, amb nous formats i altres veus. Un moment clau és la creació, després de quaranta anys de dictadura, de la primera emissora d'abast català que parla només en aquesta llengua. És el desembre del 1976 i és Ràdio 4, que s'obre amb la veu del periodista Joan Albert Argerich. A <https://arxiuradio.uab.cat/items/show/439> es pot escoltar la recreació feta pel mateix Argerich, possiblement del 1996: «Bon dia, amics. Benvinguts a Ràdio 4, l'emissora que us parla en català. Estarem amb vosaltres fins a la una de la matinada amb espais informatius, musicals i de varietats». Comença una nova etapa amb grans canvis. És una altra història.

>> Els iniciadors de Ràdio Olot. (Foto: ARXIU PERSONAL JOAN BRIL·LI)

Ràdio Girona, la degana

Per Fires de 1933, en plena República, començaven les emissions en proves de Ràdio Girona, l'emissora degana a les comarques gironines. Han transcorregut més de noranta anys i la ràdio continua viva, després d'haver estat testimoni de vivències de tots colors.

Text > **CARME MARTÍNEZ PALOMÉ**, directora de Ràdio Girona

«**A**quí Ràdio Girona. Aquí EAJ-38 Ràdio Girona. Amics, volem que escolteu aquesta emissora [...], ara tenim una nova veu.» Aquesta frase la va pronunciar una jove Francina Boris el 10 de desembre del 1933 en l'acte oficial d'inauguració de la primera ràdio de Girona. En plena Segona República, en aquella

ciutat de vint-i-dos mil habitants, un grup d'intel·lectuals amb Carles Rahola al capdavant feia mesos que movia els fils per aconseguir una llicència de ràdio a Girona. «La ràdio era una eina molt útil per transformar-se en una societat moderna i era el mitjà de comunicació més sofisticat de l'època», recordava l'historiador Xavier Carmaniu al programa *Tot és comèdia* de SER

Catalunya el 10 de desembre passat, coincidint amb la celebració dels noranta anys de Ràdio Girona.

Les emissions en proves van començar per Fires de 1933, i Ràdio Girona es va instal·lar provisionalment a l'edifici de l'Ateneu, que presidia Carles Rahola. La primera seu oficial es va ubicar, molt poc després, una mica més amunt, al número 8 del carrer de

>> La locutora Maria Lluïsa Figa als estudis de Ràdio Girona, al carrer de la Força, l'any 1937.

>> Els periodistes Berta Artigas Fontàs, Raül Muxach i Nil Solà a l'estudi 1 de Ràdio Girona, a la plaça de Josep Pla.

La primera seu oficial es va ubicar al número 8 del carrer de la Força. Des d'allà, Rahola pronunciava les seves conferències setmanals, de les quals es conserva algun manuscrit a l'Arxiu Històric de Girona.

la Força, on avui hi ha el Museu d'Història dels Jueus. Des d'allà, Rahola pronunciava les seves conferències setmanals, de les quals es conserva algun manuscrit a l'Arxiu Històric de Girona.

La ràdio de la guerra

Aquella etapa va estroncar-se per l'inici de la Guerra Civil, durant la qual les locutores Maria Lluïsa Figa i Maria Tera difonien els butlletins oficials de la Generalitat.

El 30 de gener del 1939, abans de sortir cap a l'exili, el president Juan Negrín va propugnar la resistència des de Ràdio Girona. Quan els nacionals van entrar a la ciutat, el febrer d'aquell any, van ocupar la ràdio i van trobar Maria Tera davant el micròfon. Ella i la seva família vivien en aquell pis: hi havien habilitat cuina i dormitoris, tal com va posar al descobert la tesi doctoral de Sílvia Espinosa i Mirabet.

Els anys posteriors es van convertir en una etapa fosca i plena de restriccions: el català va ser proscrit, es van fer

cèlebres les llistes de cançons prohibides, va reaparèixer la figura del censor. I la ràdio es va consolidar com a mitjà per a l'entreteniment, amb concursos, festivals, emissions de cara al públic i esports.

La primera transmissió va ser un partit d'hoquei sobre patins. La va fer el director, Emili Banda, amb Miquel Gil Bonancia i l'assistència tècnica de Paco Pol. Va néixer el programa esportiu *Stadium*, amb Ernest Mascort, i tot seguit el *Sábado deportivo*, *Dominical deportes* i *Micrófono deportivo*. Als anys setanta del segle passat, les transmissions dels partits de futbol comptaven amb un equip propi, liderat per Narcís Planas.

El programa més popular de l'època de la ràdio d'entreteniment va ser *El disco dedicado*, que van presentar diferents generacions de locutors, com Enric Frigola, Maria Jesús Medina i Josep Maria Amargant.

El restabliment de la democràcia

El 20 de novembre del 1975, la ràdio anuncia la mort de Franco. Amb el final de la dictadura i el restabliment de la democràcia, la ràdio rejoyeneix i es converteix en una eina per a la construcció d'una nova convivència.

El 1979, un jove Joaquim Nadal, en una conversa amb Ramón Rato, propietari de Radio España, va aconseguir una hora de programació setmanal a Ràdio Girona: va néixer *El ciutadà té la paraula*, el programa que permetia a l'alcalde un contacte directe amb la ciutadania, que trucava a l'emissora per demanar-li personalment que resolgués problemes tan diversos com l'asfaltatge d'un carrer, les bombetes que es fonien als fanals o que fes posar senyals de trànsit que fessin més

amable la circulació. El programa es va mantenir a l'antena de Ràdio Girona fins al 1996.

Les novel·les de ficció van deixar pas als retrats de la realitat i els espectacles prefabricats es van substituir per les connexions amb el carrer, el debat i la participació. D'aquella època destaca el paper de periodistes com Ramon Rovira i Lluís Falgàs, i programes com la cobertura del cop d'estat del 23 de febrer de 1981, quan Ràdio Girona va connectar en directe amb els diputats gironins retinguts al Congrés. Un altre dels moments històrics que forma part de la memòria col·lectiva va ser la versió radiofònica del relat de Miquel Fañanàs que explica l'esfondrament de la presa de Susqueda. L'alcalde va haver de recórrer diversos barris per explicar que la catàstrofe era només una ficció i que les aigües no cobririen Girona.

A partir dels anys noranta del segle passat, quan ja era propietat de la Cadena SER, amb els periodistes Ramon Iglesias com a cap d'Informatius i Jaume Serra com a director, Ràdio Girona va fer una aposta clara pel periodisme. La redacció es va convertir en un referent capaç de competir amb els diaris, amb l'objectiu clar d'explicar el dia a dia de les comarques de Girona.

La història de la ràdio a Girona està explicada al tercer pis del Museu d'Història, a l'exposició permanent que la directora, Sílvia Planas, anomena «l'espai ràdio». Una part de la col·lecció d'aparells de ràdio que el recordat tècnic de Ràdio Girona Jaume Pol va cedir a l'Ajuntament fa de fil conductor i de testimoni del pas de les nou dècades de vida que ha complert la primera emissora que va néixer en plena Segona República.

Si la ràdio és veu, aquestes són les veus de la nostra ràdio

Les nou dècades viscudes per la ràdio gironina han deixat un reguitzell de veus imprescindibles, sobretot dels primers anys. Veus que eren la companyia de totes les llars, la unió amb el món, amb la diversió, amb les novetats. Veus, moltes d'elles, icòniques.

Text > **JOSEP GUARDIOLA**, periodista
JOSEP PLAZAS, periodista i tècnic de so

Ha quedat per a la història que Francina Boris va ser la primera veu que va sonar a Ràdio Girona. El seu missatge va ser clar i contundent: «Aquí Ràdio Girona. Aquí EAJ-38 Ràdio Girona. Amics, volem que escolteu aquesta emissora [...], ara tenim una veu», van ser les seves primeres paraules. Tenia només divuit anys i des d'aquell dia va escriure una història d'amor i dedicació amb el mitjà que va durar fins a la seva mort, als noranta-vuit anys. En el seu currículum destaca el programa *Nostra dansa*, dedicat a la informació sardanista; els *D'ací i d'allà, d'un clar país*; *Dreceres de la nostra llengua* o *Què en sabem, de Catalunya*, ja que sempre va tenir un marcat sentit català, que la portava a corregir i assessorar altres companys de l'emissora.

Una altra de les veus icòniques dels primers temps de la ràdio gironina és Jaume Teixidor, autor d'infinitat de programes i espais, entre els quals destaquen *Buscando la fama*, realitzat als anys setanta, o *Radio festival*, amb el qual es va obrir la porta a centenars de presentacions a discoteques i festes majors i populars a tota la demarcació.

Tot això, en un moment en què els locutors de ràdio no es dedicaven a fer un programa concret, sinó que d'ells depenia la continuïtat del matí o la tarda. Ells eren les veus de les notícies, o dels consells comercials, que interpretaven

>> *Maria Gisbert i Julián Martín.*

>> L'alcalde de Girona, Joaquim Nadal, entrevistat per Josep Maria Amargant al programa El ciutadà té la paraula, a Ràdio Girona. Any 1986. Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI (MARISA MORILLO).

Ells eren les veus de les notícies, o dels consells comercials, que interpretaven en directe. I, per descomptat, eren els encarregats de presentar la música i les estones de connexió amb els oients.

en directe. I, per descomptat, eren els encarregats de presentar la música i les estones de connexió amb els oients. Així, el record de la veu i els programes de l'anomenat Jaume Tex, que en el seu moment va canviar Ràdio Girona per La Voz de Gerona, ràdio sindical muntada posteriorment, encara perduren en l'actualitat.

Al costat de Francina Boris i Jaume Teixidor, hi ha altres personalitats radiofòniques, com Anna Donato, locutora substituïda en el seu moment, però amb anys de ràdio a l'esquena i que recorda el programa *Resurrexit*, de Narcís-Jordi Aragó, com un dels millors programes que s'han fet mai. També cal destacar en aquesta època els noms de Pepe Vilà, Carme Delgado, Manolita Iglesias o Ernest Mascort, dedicat aquest darrer a la informació esportiva, fins que li va agafar el relleu Narcís Planas, a principis dels anys seixanta.

Amb Planas, els esports van fer un gir definitiu a la ràdio, ja que va impulsar programes de cap de setmana tan recordats com *Sábado deportivo*, *Dominical deportes* o *Última hora deportiva*, i també el diari *Micrófono deportivo*. Planas també va fer famosa la seva característica veu pel fet de ser la de les retransmissions dels partits del Girona FC.

Era aquesta una època en què una joveneta Mari Gisbert començava a deixar sentir la seva veu a La Voz de Gerona, emissora que amb els anys passaria a ser Ràdio Cadena i més tard Radio Nacional. Era polivalent i això la portava a fer programes de tota mena, sempre amb un to perfecte de dicció, com manaven els cànons del moment. Tan bona era la seva veu, que va gravar diversos discs.

Mari Gisbert va ser molts anys la parella radiofònica de Julián Martín, locutor de parla castellana que després de passar per emissores de Mèrida, Mallorca i Santiago de Compostel·la va arribar a Girona gairebé de casualitat. Va fer-ho per quedar-s'hi i establir la seva veu com una de les recordades en la història d'aquesta ràdio gironina.

Mari Gisbert i Julián Martín van compartir ones amb dos personatges clau en l'apartat d'informació: Joan Albert Argerich i Miquel Diumé. Argerich, nascut a Barcelona, va ser la primera veu de Ràdio 4, estrenada el 13 de desembre del 1976; també la cara visible dels informatius de Catalunya de RTVE. Més tard va fer tasques de direcció, tant en l'àmbit gironí com en el català, i no ha deixat mai de realitzar programes divulgatius, sempre vinculats al territori.

Per la seva banda, la carrera de Miquel Diumé és la d'un jove entusiasmada per la ràdio, que en el seu dia va tenir una oportunitat que li va convertir aquesta passió en un rigor informatiu sempre destacat pels seus mateixos companys de feina.

Maria Jesús Medina o Josep Maria Amargant serien també dues veus a tenir en compte dels anys inicials de la ràdio gironina. Locutors de continuïtat que van deixar gravada en la memòria la seva manera de fer i que, més enllà del micròfon, també compaginaven amb tasques tècniques o d'espais publicitaris.

Uns temps en els quals caldria no oblidar tampoc el nom d'Enric Frigola, iniciat a la ràdio gironina, però més conegut per haver fet tasques de direcció a diversos mitjans de fora de la demarcació. Ell va ser qui va donar la primera oportunitat a Miquel Diumé.

Paral·lelament, Joan Viñas Bona és més recordat per les campanyes benèfiques nadalenques o els programes infantils fets en l'àmbit català que pels seus inicis a Ràdio Girona, de la qual va ser una figura important.

I si de programes icònics va la cosa, res com els d'un personatge absoluta-

>> Anna Donato.

>> El periodista Miquel Diuomé, davant els micròfons de RTVE, el 1981. Foto: INSPAI, Centre de la Imatge de la Diputació de Girona. Fons Joan Comalat (Joan Comalat).

>> Lluís Baena, Narcís Carreras, Paco Baso i Àngel Rodríguez, amb Bertín Osborne.

Totes aquestes veus tenen una importància cabdal en unes dècades en què la ràdio era el mitjà per excel·lència. D'aquí que les veus que cada dia se sentien fossin poc menys que de la família a totes les llars.

ment singular: Maurici Duran. Fill de pagesos i procurador a les Corts, es va erigir en un gran comunicador a través de *Fem petar la xerrada* i *La pagesia*, programes en què repassava tot el que tenia a veure amb el bestiar i els productes de la terra. La seva era una de les hores de ràdio més escoltades de la setmana, i hi participava l'abans esmentat Josep Maria Amargant.

I en una època ja una mica posterior, una nova fornada de locutors, amb noms com els de Mateu Ciurana, Quim Lladó, Paco Baso o Narcís Carreras, la majoria encara en actiu i que són el vincle d'aquella primera ràdio amb l'actual.

De Ciurana —que, menys esports, ha fet de tot— se'n recorden els programes despertadors i magazins amb un nom propi: el del gall Celdoni, que amb el seu cant va ser l'encarregat durant molt temps de donar el bon dia a l'audiència, a inicis dels anys vuitanta.

Quim Lladó va ser un locutor polivalent a La Voz de Gerona, però amb passió per treure la unitat mòbil al carrer, faceta en la qual va ser precursor. Això li va permetre cobrir tota mena d'actes i ser testimoni de fets realment importants en la societat gironina.

Narcís Carreras és el locutor més marcadament musical de tots els esmentats, en una ràdio gironina en què ja s'obria forat aquest vessant i del qual ell va ser una de les veus cabdals dels primers anys. Locutor jove i de moda, va arribar a gravar un disc i a estar a les llistes dels més escoltats.

També va ser cantant en el seu dia Paco Baso, tot i que la fama radiofònica li va arribar amb el programa *So de nit*, dedicat a la música que era actual als anys vuitanta. També va tenir una època daurada amb el programa *Els pitis*, dedicat als més petits de la casa.

El seu saber fer amb el micròfon el va portar, com a Narcís Carreras, a presentar actes de tota mena gairebé cada setmana. I en aquest capítol tampoc pot faltar la figura de Salvador Carral, el rei indiscutible dels programes de participació dels oients.

Totes aquestes veus tenen una importància cabdal en unes dècades en què la ràdio era el mitjà per excel·lència. No competia contra les televisions i gairebé no hi havia competència entre emissores. D'aquí que les veus que cada dia se sentien fossin poc menys que de la família a totes les llars.

Ràdios municipals: a prop de casa

El fenomen de les emissores municipals (més de dues-centes avui a Catalunya, quaranta-dues a les comarques gironines) no té punt de comparació en cap altre racó del món. En les poc més de quatre dècades des de l'arrencada de les primeres, aquest sector manté una gran diversitat de models, però continua arrossegant una sèrie de problemes des dels inicis: manca de coordinació, problemes de finançament, falta d'un sistema clar de gestió que garanteixi la independència professional i estructura reduïda de recursos humans.

Text > **ABEL FONT**, director de Ràdio l'Escala
FRANCESC TUBAU, assessor en comunicació local

«**P**er a totes aquelles persones que durant el franquisme havien estat lluitant per la llibertat, obrir un espai de participació com la ràdio va ser fantàstic.» Maria Crehuet, ànima de Ràdio Alt Empordà i durant molts anys delegada de l'EMUC (Emissores Municipals de Catalunya) a les comarques gironines, resumeix amb aquesta frase el context que va presidir l'eclosió del fenomen de les ràdios locals. El mes d'abril del 1979 s'havien celebrat les primeres eleccions municipals des de feia més de quaranta anys; l'octubre d'aquell any es votava en referèndum l'Estatut d'autonomia de Catalunya, i feia encara no dos anys que s'havia posat fi a l'obligatorietat que totes les ràdios connectessin amb el «parte» de Radio Nacional de España. El país frisava per exercir en plenitud les llibertats democràtiques recuperades, entre les quals hi havia la llibertat d'expressió.

Enmig d'aquest context, el juliol del 1979, el Ple de l'Ajuntament d'Arenys de Mar aprovava una moció per demanar al Ministeri de Cultura la concessió d'una ràdio en freqüència modulada. Dos mesos més tard, tot i no tenir encara el vistiplau ministerial, començaven les emissions de Ràdio Arenys, considerada la pionera a Catalunya. Pràcticament coincidint en el temps, s'iniciava una experiència semblant a

Rubí. El seu exemple es va escampar com una taca d'oli arreu del país.

En l'àmbit gironí, l'any 1980 començaven a emetre Ràdio Camprodon, Ràdio Ripoll, Ràdio Sant Feliu i Ràdio les Planes. Acabant el primer mandat dels ajuntaments democràtics, ja n'havien aparegut més de vint. El 1981 neixen Ràdio Palafrugell, Ràdio Saturn

(Cassà de la Selva), Ràdio Santa Cristina i Ràdio Alt Empordà. El 1982 ho feien Ràdio Estudiantil de Palamós, Ràdio Belcaire, Ràdio Mediterrània (Blanes), Ràdio Anglès, Ràdio Platja d'Aro, Ràdio Vilafant i Ràdio Banyoles. I el 1983 s'hi incorporaven Ràdio Calonge, Ràdio Celrà, Ràdio Bescanó, Ràdio Blanes, Ràdio Bisbal, Ràdio Mont-

>> Estudi radiofònic habilitat al Centre Cultural La Mercè de Girona per la festa dels 10 anys de l'EMUC. Any 1989. (Foto: FONS RÀDIO PALAMÓS)

grí, Ràdio Sarrià, Ràdio Santa Coloma de Farners i La Veu de Sant Joan.

El de les emissores locals va ser un autèntic fenomen que va revolucionar un panorama que havia romàs pràcticament inalterable durant els llargs quaranta anys de franquisme, un règim especialment zelós i controlador de tot el que es deia o radiava per les ones. Agrupem aquest fenomen sota el nom de *ràdios municipals*, tot i que els models de gestió eren molt diversos, perquè, davant el buit legal que hi havia en aquells temps, els ajuntaments van exercir —en alguns casos molt activament i en d'altres de manera menys manifesta— de paraigua de les iniciatives que en bona part tenien un origen associatiu i nodrit sobretot de mà d'obra voluntària.

L'any 1981 es va crear l'EMUC, una associació sense ànim de lucre amb suport tècnic i econòmic de la Diputació de Barcelona, amb voluntat de coordinar les emissores existents fins llavors. S'hi van associar tots els ajuntaments amb emissora de titularitat

municipal. El primer gran front obert per l'EMUC va ser la defensa del model comunicatiu que es perfilava. Es van fer habituals les reunions a Madrid per aconseguir una regulació legal, que es va fer pregar més d'una dècada. Mentrestant, es va encunyar el terme *alegalitat*, que reflectia el fet que no hi havia cap llei que establís com s'havien de gestionar les emissores locals, però tampoc n'hi havia cap que les prohibís.

Des de l'EMUC, es va lluitar per aturar els intents de tancament que, especialment els primers anys, van impulsar les autoritats governamentals; per a la formació del voluntariat —que era la força motriu principal d'aquells nous organismes—, i per marcar un perfil propi en el panorama comunicatiu català, amb emissions conjuntes en temes o esdeveniments d'abast territorial o nacional. El moviment agrupava emissores de perfils i de dimensions molt diferents. I això generava, sovint, friccions. Maria Crehuet recorda com en la reunió setmanal de l'EMUC so-

10 ANYS

D'Emissores Municipals

ACTES A LES COMARQUES GIRONINES

Dies 14 i 15 d'octubre de 1989

Lloc: Centre Cultural de la Mercè. GIRONA

La Ràdio, de Festa

36 hores de programació conjunta

EN DIRECTE I CARA AL PÚBLIC

R. Anglès R. Arbúcies R. Bàscara R. Besali R. Campdevànel R. Camprodon R. Cassà de la Selva
R. Castelló d'Empúries R. Cerdà R. Fornells R. L'Escala R. Les Planes R. Llagostera R. Llierca
R. Lloret R. Palafrugell R. Palamós R. Quart R. Ripoll R. Salt R. Santa Coloma de Farners
R. Sant Joan de les Abadesses R. Sarrià de Ter R. Torroella de Montgri R. Tossa de Mar R. Viladomiu

EMUC - Emissores Municipals de Catalunya

>> Cartell de la festa commemorativa dels 10 anys de l'EMUC. (Foto: FONTS MARIA CREHUET)

>> La ràdio local sempre ha estat al costat del dia a dia dels seus municipis. Cantada d'havaneres de l'Escala. Any 2005. (Foto: MIQUEL BATALLER)

vint acabaven discutint-se amb les grans emissores de l'àrea metropolitana de Barcelona, com Ràdio l'Hospitalet, que volien controlar les decisions.

El sector va anar creixent sense gaire sentit d'unitat. Una excepció lloable, però, va ser la celebració dels deu anys d'emissores municipals amb el programa *La ràdio, de festa*. Es va celebrar els dies 14 i 15 d'octubre de 1989 al Centre Cultural La Mercè de Girona, i va consistir en trenta-sis hores de programació en directe i de cara al públic. Hi van participar, amb més o menys implicació, un total de vint-i-sis ràdios. Per a l'ocasió es va instal·lar un radioenllaç d'1 kW a Rocacorba, i totes les emissores es van enllaçar a aquella freqüència. Una altra experiència de cooperació territorial d'aquells primers anys va ser l'informatiu *Tramuntana 3*, elaborat entre Ràdio Alt Empordà, Ràdio l'Escala i Ràdio Vilafant. Malauradament, l'experiència va durar poc temps.

L'abril del 1991 es va aprovar la llei de les emissores municipals (Llei 11/1991, de 8 d'abril, d'organització i control de les emissores municipals de radiodifusió sonora). Finalment es reconeixia una realitat existent i s'establia que les emissores es poguessin finançar, en part, amb publicitat, punt que havia generat fortes lluites per part de les emissores comercials. Així mateix, es van concentrar les freqüències en el punt 107 del dial.

Aprovada la llei, arribava el moment d'estabilització d'un model que es basava en la dinamització dels pobles des del punt de vista cultural, la potenciació de la participació ciutadana, la democratització de la vida local i la normalització lingüística, a banda de ser una via de creació d'ocupació. Amb tot, transcorreguts només tres anys des de l'aprovació de la llei, va tenir lloc una escissió traumàtica del sector. L'any 1994 es va crear el Consorci de Comunicació Local, integrat per la Diputació de Barcelona, la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i l'EMUC, amb la voluntat d'oferir suport i continguts a les emissores municipals. Però, *de facto*, es va veure com el projecte era crear una emissora finalista (COM Ràdio), que emetria en cadena a través de les municipals. Part de les ràdios es van sentir menystingudes davant el quasi monopoli de les decisions per part de

les emissores de l'àrea metropolitana barcelonina, i van acabar abandonant el projecte.

L'any següent va néixer la Fundació de la Ràdio i la Televisió Locals de Catalunya, per donar cobertura a les ràdios escindides, que es van organitzar primer acompanyades de les televisions locals en la Federació Catalana de Ràdios i Televisions Locals i poc després en la Federació de Ràdios Locals de Catalunya. Les primeres ràdios gironines adherides a la nova federació van ser Ràdio Vilafant, Ràdio Palamós, Ràdio Sant Joan (Sant Joan les Fonts), Ràdio la Vall (les Preses), Ràdio Salt i Nova Ràdio Lloret.

En aquest context, i transcorreguts vint anys de l'eclosió del moviment, l'any 2000 es va convocar el primer congrés de ràdio municipal, amb el lema «Les ràdios municipals en el llindar del 2000». En l'organització hi havia implicades dues ràdios gironines: Ràdio Palamós i Ràdio l'Escala. Al congrés van assistir-hi també Nova Ràdio Lloret, Ràdio Santa Cristina, Ràdio Vilafant i Ràdio Breda, entre un total de vuitanta ràdios representades. Aquell congrés va ser una autèntica reivindicació de la ràdio municipal com a peça estratègica en el conglomerat comunicatiu català. En les conclusions, s'incidia en aspectes estratègics com

>> Maria Crehuet, fundadora de Ràdio Alt Empordà i coordinadora de l'EMUC a les comarques gironines. (Foto: CONXI MOLONS)

>> Locutor de Ràdio Vilafant, a l'octubre de 1989. (Foto: TONI GUERRERO)

el finançament, els serveis i la cooperació necessaris, el control democràtic de les institucions, els continguts i el marc legal regulador.

La primera dècada del segle va ser una dècada de debat intens vers la consolidació d'un model, i es van arribar a convocar quatre congressos de la ràdio municipal, dita també *local* o *de proximitat* (2000, 2002, 2006 i 2008). Va ser del tercer d'aquells congressos (el del 2006, «Cap a un nou escenari en la comunicació de proximitat») que en va sortir l'encàrrec d'elaboració del *Llibre blanc de la ràdio local pública*. Avalat per les dues associacions municipalistes (AMC i FMC), el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) i la Generalitat, aquest llibre feia una radiografia exhaustiva de la situació de la ràdio municipal a Catalunya i tenia la voluntat d'esdevenir una autèntica guia sobre els mínims indispensables per fer ràdio local pública.

El retrat que feia aquell llibre blanc posava de manifest mals endèmics que el sector arrossegava des de la seva creació. En són exemples la poca professionalització de les plantilles —l'any 2008, un 55 % de les emissores gironines tenien només una persona contractada, o bé no en tenien cap, i un 70 % no disposaven de cap periodista

responsable— o la manca d'organismes o models de gestió que garantissin un treball independent dels periodistes —la meitat de les ràdios locals gironines no tenien consell d'administració o similar.

Transcorreguts quinze anys des de la publicació del *Llibre blanc de la ràdio local pública*, no sembla pas que el sector hagi canviat gaire. En tot cas, aquest 2024, la Federació de Ràdios Locals, com a aportació a l'any del centenari de la ràdio, ha encarregat una actualització d'aquell llibre blanc. Serà interessant veure quina evolució ha seguit el sector i com està posicionat per assumir reptes de futur, com ara les noves rutines de consum d'àudio o l'impacte de noves eines d'intel·ligència artificial.

En espera del que pugui aportar aquesta actualització, a la fotografia actual de la ràdio municipal hi apareixen quaranta-dues emissores. La Selva és la comarca on més n'hi ha (deu), mentre que la Cerdanya i el Pla de l'Estany, amb una única emissora a cada comarca, són les que en tenen menys. Al Ripollès n'hi ha dues; a la Garrotxa, cinc; a l'Alt Empordà, set; al Baix Empordà, set més, i al Gironès, nou. D'aquestes emissores, vint-i-sis estan adherides als protocols de La Xarxa, dinou a la Federació de Ràdios Locals de Catalunya, i onze formen part dels dos organismes. El municipi més petit amb ràdio municipal és Vila-sacra, de set-cents vuitanta-cinc habitants, mentre que el més gran és Girona, amb poc més de cent mil.

Un fet transcendent per al món de la ràdio local va ser la creació de La Xarxa, l'any 2012, fruit de la fusió de COM Ràdio i la Xarxa de Televisions Locals. Es tracta d'un servei de concertació, cooperació i coordinació de les capacitats productives dels mitjans audiovisuals, sense una relació jeràrquica amb les entitats adherides. Estructurat com a productora de continguts per a ràdios i televisions, ha superat l'estadi anterior, d'emissió unidireccional i molt centralitzada a Barcelona. En

el cas de les ràdios, reben continguts en emissió directa (bàsicament informatius i butlletins) i en emissió asincrònica, bona part dels quals són produïts per les mateixes emissores. Val a dir que bona part de les emissores gironines actives avui en dia estan adherides als protocols de La Xarxa (un total de vint-i-sis). A més, han sorgit interessants exemples de programes coproduïts amb La Xarxa i diferents ràdios del territori, com ara els magazins d'estiu *No tanquem per vacances* (2017) o *Mar i muntanya* (2019), amb participació de cinc emissores diferents en cada cas.

Cas digne de comentari és el de Girona, que, després d'anys de tenir la freqüència cedida a una empresa privada, finalment el 2019 va decidir explotar-la directament, amb el nou nom de Girona FM. El director, Oriol Mas, considera que avui en dia té tot el sentit del món explotar una emissora municipal «com a servei públic que cobreixi el dia a dia de la ciutat, un servei que feien les delegacions de ràdios nacionals tant públiques com privades i que han anat deixant de prestar per motius econòmics o per reorganització de graella».

En tot cas, totes les emissores locals —en major o menor mesura— posen el seu granet de sorra per fer que el panorama radiofònic català sigui incomparable. La seva raó de ser és la informació i els continguts de proximitat, aquells que, si no són explicats pel mitjà local, no són explicats per ningú. La ciutadania ha entès el seu paper i les té presents a l'hora d'informar-se. S'ha posat sobradament de manifest en esdeveniments especials, no només festius, sinó també en els moments més necessaris, com la crisi de la covid, en què tant servei van prestar.

El repte de futur implica saber-se adaptar als canvis d'hàbits de consum audiovisual que les noves tecnologies possibiliten, i no perdre de vista que el seu espai és la proximitat, allà on cap altre mitjà els pot discutir el lideratge.

El municipi més petit amb ràdio municipal és Vila-sacra, de set-cents vuitanta-cinc habitants, mentre que el més gran és Girona, amb poc més de cent mil

>> Oriol Mas, director de Girona FM.
(Foto: CONXI MOLONS)

Directores de la ràdio

La ràdio generalista, no municipal, a la ciutat de Girona és dirigida per tres dones periodistes. Carme Martínez a Ràdio Girona, Clara Jordan a Catalunya Ràdio i Gemma Esteba a RNE representen, en el context radiofònic gironí, una fita significativa que no pot passar desapercebuda.

Text > **SÍLVIA ESPINOSA-MIRABET**, professora de comunicació audiovisual i publicitat de la Universitat de Girona (UdG)

A les comarques gironines, la veu i el nom més repetit en parlar d'història dels mèdia és el de la primera locutora, Francina Boris. A partir d'ara, al seu caldrà sumar-hi el de tres dones que també són pioneres i fan història. No com a locutores, perquè no ho són. Ni tampoc com a periodistes, que sí que ho són. Carme Martínez, Clara Jordan i Gemma Esteba són les tres directores de les tres úniques emissores generalistes que, en aquest segle XXI, queden a la ciutat de Girona. Tal com diu Martínez, periodista a Ràdio Girona des de fa trenta-un anys i directora de l'estació des del 2013, «han hagut de passar vuitanta anys perquè Ràdio Girona tingui una dona directora». És prou significatiu.

Aprofitant la necessària revisió del sector de la radiodifusió que afavoreix el centenari del naixement de la ràdio, cal reivindicar la seva feina.

La informació local s'emeta pels distints espais que tenen les seves cadenes. Es disseminen, així, continguts gironins per tot el país o l'Estat, com sempre s'ha fet, ara però amb menys temps d'antena local que mai. A Ràdio Girona, l'actualitat gironina pren protagonisme diàriament de tres a quatre de la tarda amb *l'Aquí Girona*. Hi ha una plantilla de tres periodistes, un dels quals fa esports. «La Ràdio Girona de molts anys enrere era una ràdio que feia funcions de ràdio municipal, i ara Ràdio Girona és una altra cosa. Forma part d'una cadena, que és la SER; té molta menys programació local de la que tenia abans, però en canvi és una programació de qualitat, és una programació feta per periodistes. Expliquem la visió de totes les comarques de Girona i aquesta és l'aposta clara,

>> Carme Martínez, directora de Ràdio Girona, Cadena SER. (Foto: CADENA SER)

no només d'aquesta emissora, sinó de la cadena a la qual pertany», diu Martínez.

Jordan, amb vint-i-cinc anys d'experiència professional com a periodista, és la delegada de Catalunya Ràdio a les comarques de Girona des del 2016. «Hem anat eliminant finestres locals i ara només tenim una desconexió de tres minuts i una d'esports de cinc minuts, però la filosofia és incloure en els informatius nacionals, en el dia a dia de Catalunya Informació, la informació d'aquí. Hi ha coses que fèiem abans i que hem hagut de deixar de fer. Ho han deixat de fer tots els mitjans: els plens, anar a totes les rodes de premsa... Ens centrem una mica més en les

notícies que afecten la gent. Jo crec que podríem fer més coses, és evident, i que podríem tenir més finestres, però que tenim ben cobert el territori», afirma.

A RNE, Esteba, tot i fer vint anys que és periodista a RTVE, només en fa dos que és la delegada de RTVE a Girona. «Fem tres desconexions territorials, en què es repassa i s'amplia l'actualitat de la demarcació amb l'objectiu d'oferir informació propera. Tanmateix, el nostre és un mitjà de referència estatal, i el fet de tenir unitats informatives a totes les demarcacions fa que la informació local —en aquest cas, la de Girona— pugui tenir una àmplia projecció i repercussió a la resta d'Es-

>> Clara Jordán, delegada de Catalunya Ràdio a Girona. (Foto: CATALUNYA RÀDIO)

>> Gemma Esteba, delegada de RNE a Girona. (Foto: RNE)

panya. No només els successos i l'actualitat rigorosa: també fem reportatges radiofònics sobre iniciatives de tot tipus, com ara temes econòmics o socials», assenyala.

Dirigir les ràdios en un entorn comarcal implica assumir un rol que tradicionalment havien ocupat homes i que elles estan amollant a les dinàmiques socials actuals. Per a Clara Jordán, la conciliació és molt important: «Que hi hagi un home dirigint un mitjà, quan el pes familiar recau en les dones, normalitza que ell no tingui horari d'entrada i de sortida, que li sigui igual quedar-se aquí moltes hores o menys... I ho exigeix als seus treballadors. [...] Jo tinc molt present el tema de la conciliació perquè ho pateixo molt. Jo crec que tinc molt en compte la conciliació de la gent que treballa aquí (dels homes i de les dones), i que la gent no faci més hores del compte, que pugui descansar i que, si demanen un dia de festa, el puguin fer».

Gemma Esteba considera que «el lideratge femení pot arribar a ser més incliusiu que el masculí, més basat en la col·laboració i més orientat a les relacions socials i interpersonal. A mi, personalment, m'agrada veure les companyes i els companys contents quan venen a treballar. La productivitat i la creativitat tenen molt a veure amb això, amb el fet que a la feina un s'hi senti bé i se'l valori».

Carme Martínez hi està d'acord i ho exemplifica: «El que hem hagut de fer per fer-nos un lloc, per fer-nos visibles [...]. Vaig anar a un sopar amb directius d'empreses i jo era l'única dona. Hi anava com a directora de Ràdio Girona i va ser el menysteniment més espectacular que he viscut mai a la meua vida. [...] Si et fan això, tu fas dos cops de colze, ben donats i sense ofendre ningú, però perquè tinguin clar que no estan parlant amb una nena que han posat de directora».

Fora de Barcelona on RAC1 té una directora, Eulàlia Carbonell, a Lleida i Girona hi ha tres directores de ràdio a la SER (privada) i a les públiques, Catalunya Ràdio i Ràdio Nacional. La demarcació de Girona ha estat precursora en posar dones a la gestió de les emissores de ràdio.

[En aquest article no es prenen en consideració les emissores municipals, que a la demarcació són nombroses i necessitarien un capítol a part.]

La ràdio esportiva, un bullici de colors

L'esport ha estat una constant a les emissores de ràdio gironines. Des de programes mítics com el *Sábado deportivo* de Narcís Planas fins a l'actualitat, són moltes les veus que estan presents a la memòria de molts oients. Veus que molts cops van absolutament associades a uns colors, els que cadascú té en l'àmbit esportiu, sobretot a l'hora de parlar de bàsquet i futbol. Els colors de la ràdio esportiva.

Text > JOSEP GUARDIOLA, periodista

Al'hora de parlar de la ràdio esportiva gironina, cal recordar l'enyorat Ernest Mascort. Ell va ser la primera persona que es va dedicar a fer informació, quasi diària, dels diferents esports de la ciutat i de les comarques. Però si es parla de retransmissions en directe, aleshores el protagonisme l'agafa el que va ser el seu deixeble, Narcís Planas.

Planas va agafar el relleu de Mascort per fer la informació diària i per reconvertir-la en el que avui en dia es

coneix com a *programa esportiu*, ja que inicialment amb Mascort eren només ressenyes del que havia passat o havia de passar, però sense entrevistes que ho documentessin. Amb Planas això va canviar i van arribar programes tan mítics com *Sábado deportivo*, *Dominical deportes* o *Última hora deportiva*, tots en cap de setmana. Poc temps després, ja va arribar *Micrófono deportivo*, que era un espai de mitja hora diària amb l'actualitat de tots els esports.

Però, més enllà d'això, Narcís Planas va fer un pas més i amb ell van co-

mençar les retransmissions esportives dels partits del Girona FC, que Planas seguia a tots els camps de la geografia espanyola, en èpoques —cal dir-ho— no gaire lluïdes en l'aspecte esportiu. També es van iniciar retransmissions d'handbol, amb el GEiEG de protagonista, de la volta ciclista a Girona, dels partits d'hoquei i de tot el que puntualment pogué tenir un cert interès.

Planas havia fet el pas de les cròniques de Mascort al periodisme que ja despuntava amb tota l'actualitat, però alhora va tenir l'encert de reunir el primer equip de persones que seguien els partits en directe. Noms que amb el pas dels anys han estat més que destacats, com Jordi Grau, Jordi Xargayó, Jordi Bosch i, ja més tard, Jordi Danés.

Amb les seves veus, i sobretot amb la de Narcís Planas —en aquella època encara en castellà—, els gironins es van acostumar a seguir en directe les incidències de l'esport de la demarcació.

Amb el pas dels anys i amb l'arribada de la UE Figueres a la Segona Divisió A, a finals dels anys vuitanta, també es van fer un espai les retransmissions de la Cadena SER, amb Josep Puigbert i Jaume Serra; les de la COPE, amb Pitu Anaya, o les de Ràdio Costa Brava, amb l'abans esmentat Jordi Xargayó. De fet, alguns d'aquests protagonistes ja havien arrencat les retransmissions de l'equip empordanès a Tercera o a Segona B, tot i que potser no en la mateixa emissora en la qual es van perllongar en els millors anys del

>> Les retransmissions no sempre es podien fer des de cabines ben equipades. Francesc Canet (Ràdio Vilafant) retransmetent un Saragossa B contra la UE Figueres, l'any 2004. (Foto: FONSPARTICULAR FRANCESC CANET)

>> Eduard Solà, Francesc Sánchez Carcassés i Jaume Soler, tres dels periodistes gironins que seguien el Palamós a segona divisió A. (Foto: FONTS JOSEP GUARDIOLA)

futbol alt-empordanès. Més tard arribarien diverses temporades de Francesc Canet, ja amb l'equip a Segona B. Pel camí, cal no oblidar les figures de Jordi Satué, Jordi Ariza, Xavi Dunjó i Santi Coll, també durant molts partits al peu del canó.

El mateix va passar, coincidint en el temps, quan el Palamós CF va pujar a Segona A i era seguit per Francesc Sánchez Carcassés, a través de Ràdio Costa Brava, l'única emissora que feia el partit de manera íntegra. Per la seva banda, Eduard Solà era la veu de Catalunya Ràdio, molts cops amagada sota la retransmissió del Barça. Un cop el conjunt baix-empordanès va tornar a caure a Segona B, va ser el moment de protagonisme de Jaume Mullor i Josep Soldado.

A finals dels anys vuitanta, el bàsquet també va irrompre amb força amb l'arribada del Valvi Girona a la lliga ACB, ascens que ja va explicar en directe, des de Ràdio Salt, Josep Guardiola, que després, a través de diverses emissores, seria la veu del bàsquet gironí durant els vint anys que l'equip va ser a l'elit.

La desaparició del club quan ja era Akasvayu Girona va coincidir en el temps amb l'ascens del Girona FC a la Segona Divisió, fita també explicada per Guardiola, que anteriorment ja seguia l'equip a Tercera i Segona B i que ha mantingut les seves retransmissions fins a l'actualitat.

En aquest capítol futbolístic, també cal destacar de nou la veu d'Eduard

Solà, que, en companyia de Xevi Soler, s'ha convertit en la referència de Catalunya Ràdio, tant a Segona A com a Primera Divisió. Tampoc ha faltat en aquesta època daurada del futbol gironí la presència de RAC1, amb Miquel Agut de locutor principal.

Bàsquet a la lliga ACB i futbol, sigui a Primera o a Segona A, han estat la punta de l'iceberg de les retransmissions esportives de la ràdio a les comarques de Girona. Amb tot, caldria no oblidar que moltes emissores locals, de titularitat municipal o no, també han

fet grans esforços per seguir els seus equips respectius, fet que ha donat lloc a una font inesgotable d'esport a través de la ràdio.

Un dels casos més clars i representatius en aquest sentit és el de Ràdio Olot, tradicionalment bolcada a l'esport de la ciutat i la comarca i els darrers anys de manera explícita amb el futbol, l'hoquei i el patinatge, a través d'un equip capitanejat per David Planel·la. Per posar altres exemples, abans de tot això, Jordi Sunyer havia liderat durant algunes campanyes els partits del Guíxols a Ràdio Sant Feliu; Ràdio l'Escala va néixer amb la transmissió d'un partit de futbol; Ràdio Palafrugell s'havia bolcat al seu equip de futbol, i Ràdio Lloret i Ràdio Marina ho havien fet sobretot amb l'hoquei local, amb les veus d'Enric López, Alfons Serrano o Pere Garriga.

Si es busqués una conclusió, caldria dir que les retransmissions esportives han permès que els aficionats s'hagin identificat encara més amb els seus respectius colors. La capacitat de seguiment dels partits, en èpoques en què no era tan habitual com ara veure tota mena de disciplines esportives per televisió, donaven al seguidor, i també al mitjà radiofònic, una comunitat absoluta a favor d'uns colors determinats. I les veus que ho feien possible han quedat per sempre en el record col·lectiu.

>> Narcís Planas, al mig, una veu pionera de l'esport a la ràdio gironina. (Foto: FONTS JOSEP GUARDIOLA)

Sintonitzats amb la bona música

La ràdio musical de les comarques gironines ha donat un important nombre de professionals que han fet carrera a les grans cadenes estatals i nacionals. Els detectors d'èxits, formats en emissores locals als anys vuitanta i noranta, s'han anat adaptant als canvis i han passat de la creació a la prescripció d'èxits.

Text > **CARLES PUJOL AUPÍ**, periodista

Quan les FM estereofòniques van començar a brillar pel dial, es van convertir en el millor aliat de les companyies discogràfiques per a la difusió de potencials èxits musicals. Ens situem en el canvi de dècada, i les cançons es van convertint en l'ingredient principal de moltes emissores noves.

Fa quaranta anys, qui volia sentir el nou treball discogràfic dels seus artistes predilectes quasi només podia fer-ho per la ràdio. L'audiència esperava pacientment que sonés aquella nova cançó, i amb un xic de sort podia enregistrar-la en una cinta de casset, mentre aquell *single* o elapé no arribava a les botigues. Quina màgia, quins nervis, quin desig

difícil de controlar per part dels oients i quin poder de les emissores de ràdio per, d'una banda, fer créixer l'audiència i, de l'altra, deixar-se estimar per les grans i petites discogràfiques.

Als anys vuitanta, era habitual rebre la visita a les emissores dels *promocioneros*, que cantaven les excel·lències dels seus catàlegs i intentaven

>> Carles Ayats (al control) amb Lluís Arté (a la peixera) i Lluís Serra, a Ràdio Popular de Figueres. Any 1982.

que entressin de forma regular en les programacions. Cada emissora acostumava a rebre, quasi setmanalment, un paquet de discos, de vinil, amb les novetats més recents. Però no només això: les locutores i locutors amb més presència en antena també eren obsequiats per les discogràfiques amb discos de 45 o 33 revolucions per minut amb aquell segell estampat que deia una cosa així com «còpia promocional, prohibida la venda» i que, amb els anys, s'han anat convertint en objecte de col·leccionisme.

També era un esdeveniment, sobretot per a les emissores de comarques, rebre la visita de molts artistes, novells i consagrats, que feien rutes maratòniques pel país concedint entrevistes per donar a conèixer les seves noves gravacions. Visites llampec, moltes vegades, però que teixien lligams de complicitat entre el presentador i els artistes que, disc a disc, anaven passant per les emissores per parlar de les seves cançons i, amb un xic de sort, protagonitzar una firma de discos o fer un concert de petit format.

Enmig d'aquest panorama, les ràdios de les comarques gironines van tenir un paper molt destacat en la irrupció del nou fenomen del rock cantat en català sorgit a finals dels vuitanta. La llibertat

>> Lluís Arté i Carles Pujol als estudis de Cadena 100 Figueres. Any 1992. (FOTO: ÀNGEL REYNAL)

de programació de què encara gaudien moltes emissores dependents de grans cadenes, sumada a l'entusiasme i la complicitat de les noves ràdios municipals, va anar de bracet amb grups com Sopa de Cabra, Sangtraït, Els Pets, Sau o

Lax'n'Busto i les seves cases discogràfiques, Salseta Discos, Picap o Discmedi. La llavor, que culminaria amb un Palau Sant Jordi ple de gom a gom, es va anar regant des de les petites (i no tan petites) emissores del país.

La força de la ràdio musical a les comarques gironines va lligada a un gran nombre de professionals que han fet el seu recorregut més enllà de les nostres terres i s'han convertit en peces destacades en l'àmbit català o estatal. Amb el risc de deixar-me molts noms, n'hi ha un munt que van viure els inicis en emissores de les comarques gironines, que tenen una llarga trajectòria i que

>> Àngels Ortiz, Joan Girona i Marta Fornés a Ràdio Salt. (Foto: 17190 UNIVERSALT)

L'audiència esperava pacientment que sonés aquella nova cançó, i amb un xic de sort podia enregistrar-la en una cinta de casset, mentre aquell single o elapé no arribava a les botigues

>> Jordi Jordà i Jordi Finazzi lliurant una guitarra a un oient de 40 Principales a Girona.

segueixen en actiu tallant el bacallà des de llocs de direcció o coordinació, com ara Toni Sánchez (40 Principales), Miquel Corral (Cadena Dial), Edu Salas (Onda Cero Música, Onda Madrid, M80, 40 Principales, Cadena 100, Rock FM i Kiss FM), Jordi Finazzi (director general de PRISA Música), Jordi Casoliva (que, sense ser gironí, va començar a fer ràdio al Baix Empordà) (40 Principales, Cadena 100), Lluís Arté (Cadena 100 i Rock FM) o Xavi Dalmau (Ràdio Flaixbac).

Aquest excel·lent planter i molts altres grans professionals van anar fent camí en emissores que van donar molta importància a la programació musical, des del grup SER (com 40 Principales o M-80), la COPE (com Cadena 100), aquella Cadena 13, Ràdio Costa Brava o Ràdio Olot, Ràdio Grup i un munt d'emissores municipals, com ara Ràdio Alt Empordà i les de Platja d'Aro, Palamós, l'Escala, Vilafant, Ripoll, Banyoles o la municipal de Salt.

Actualment, les emissores musicals conviuen amb el nou consum de cançons a través d'Internet des de YouTube, Spotify i altres plataformes. Han perdut el paper dominador, però mantenen un rol de prescriptors, quan parlem de novetats, i de selectores quan recuperen el calaix dels records. Ara potser no és tan important sonar a la ràdio per

>> Edu Salas, d'M80, amb la cantant de The Pretenders, Chrissie Hynde.
(FOTO: ARXIU EDU SALAS)

aconseguir un èxit, però també és de gran ajuda. Els camins de la promoció han canviat, s'han diversificat, però la ràdio musical hi continua sent. Abans eren descobridores d'èxits i artistes, ara s'adapten als nous escenaris de la viralització i procuren estar al dia dels nous gustos de les audiències potencials per elaborar les seves llistes.

De fet, la música forma part de les nostres vides, i molts dels nostres records van lligats a cançons que ens han arribat en un concert, una discoteca i, sobretot, la ràdio, aquella que ens ha explicat qui és qui i que ens ha despertat l'atenció per un grup, un cantant i, molt especialment, una tornada, una melodia o una lletra; en definitiva, una cançó.

Reptes i oportunitats del periodisme a les ones

La informació és una peça clau per a les emissores del país que compleixen la vella màxima d'informar, educar i entretenir. Però el periodisme a la ràdio està amenaçat per la precarietat dels professionals i la concentració de la informació a les cadenes. Les emissores de proximitat tenen el repte i l'oportunitat de garantir aquest dret bàsic dels ciutadans.

Text > **JORDI GRAU I RAMIÓ**, president de la Demarcació de Girona del Col·legi de Periodistes de Catalunya i vicedegà del Col·legi

El periodisme tal com l'hem conegut durant molts anys està en crisi, i aquesta afirmació és vàlida per a la ràdio, la premsa escrita, la televisió, els mitjans digitals i, també, les xarxes socials. La manera d'informar-se de la població de menys de quaranta anys ja no implica necessàriament el dial, el paper, la televisió analògica o xarxes com X. Ha trobat nous espais i agents, com el pòdcast i els influenciadors, i sobretot la ràdio convencional escoltada a la carta o per la xarxa. El periodisme, doncs, continua essent necessari, tant en els mitjans convencionals com en els nous, perquè a tota la ciutadania li cal rebre informació contrastada per poder tenir una visió crítica del que passa al seu voltant, fet que li permeti actuar en conseqüència quan hagi de decidir el seu vot. Per tant, el periodisme radiofònic ha d'utilitzar bé les eines que té a l'abast per fer la seva funció, que és informar. I ho compleix, perquè totes les enquestes constaten que el nivell de credibilitat de la ràdio continua essent molt alt.

Tradicionalment, s'ha cregut que els programes de ràdio tenien com a funció informar, educar i entretenir. I així ha estat, tot i que la barreja d'informació i entreteniment s'ha produït des de fa dècades (com a mostra, els programes esportius en directe). Ara mateix, però, a vegades és complicat saber si el

que escoltem és informació o sàtira, si qui parla és un personatge amb rellevància política, econòmica o social, o algun imitador.

Amb el naixement de la ràdio, es va comprovar la seva força per arribar a la població, i es va constatar que la informació tenia un paper cabdal perquè influïa en els oïdors. I es va voler controlar el que ara anomenem *relat*; tant que, quan van arribar les dictadures, el control de la informació que s'emetia

per la ràdio —és a dir, la censura— es va aplicar sense miraments. El «parte» de Radio Nacional de España durant el franquisme en va ser la mostra. Era obligatori connectar-hi i, a més, les emissores tenien prohibit fer informació pròpia, excepte la de caràcter més local, que, tot i ser elaborada per gent afí al règim, havia de passar pel vistiplau del Ministeri d'Informació. Aquells anys, el periodisme estava sota sospita perquè no era lliure.

>> Els estudis de ràdio sovint surten al carrer. (FOTO: FONS GIRONA FM)

>> Redacció de Ràdio l'Escala. (FOTO: FRANCESC TUBAU)

Després, amb la transició política, les coses es van capgirar com un mitjà. Les emissores privades es van desmarcar de la prohibició, i els informatius van cobrar vida pròpia i es van convertir en la nineta dels ulls de moltes emissores. La nit dels transistors, el 23-F, va suposar un renaixement per a la ràdio, que deixava enrere programes de felicitacions i discos dedicats, radionovelles i consultoris femenins per modernitzar-se. Les emissores es van omplir de periodistes i de programes informatius. Aviat, però, les grans cadenes van descobrir el valor de la connexió. Moltes emissores, també a casa nostra, van deixar de tenir totes

El periodisme, doncs, continua essent necessari, tant en els mitjans convencionals com en els nous, perquè a tota la ciutadania li cal rebre informació contrastada per poder tenir una visió crítica del que passa al seu voltant

les hores de programació pròpia per estar connectades la major part del dia i convertir-se, bàsicament, en corresponents de les seues centrals. Les planilles de periodistes es van aprimar.

Fa poc, la directora de Ràdio Girona i la delegada de Catalunya Ràdio a Girona van coincidir en l'afirmació que les seves emissores s'havien de dedicar als grans temes i que no tenien espai per a tota la informació local que es genera. I aquesta, van dir, era la feina que quedava per a les emissores locals. I és així. A l'audiència, escolti la ràdio com l'escolti, també li importa molt saber i entendre el que passa al cantó de casa, i no només quan el fet informatiu transcendeix i interessa les grans cadenes del país. Aquest és el paper que han de fer i fan les ràdios més properes.

Però no tot són flors i violes: a vegades, aquestes emissores han de fer la seva feina sense els mitjans que necessitarien. En falten, més d'humans que no pas de materials. Fer ràdio de proximitat també requereix recursos, i aquest és un punt dèbil que s'intenta superar amb el treball en xarxa dels mitjans.

La ràdio té futur, i la informació a la ràdio té un paper fonamental en aquest futur. Però cal que es pugui fer des de la independència i des de la professionalitat. I aquest és el problema, perquè vivim temps de precarietat, de dificultats econòmiques per als periodistes

i també per a moltes empreses. Hi ha diversos models, però cal garantir que totes les emissores, començant per les que tenen dependència municipal, puguin exercir la feina encomanada: informar de tot el que els periodistes considerin rellevant, amb la força necessària per resistir les pressions i evitant estar sotmesos a interessos partidistes. El regulador ha d'estar amatent que això sigui així.

El periodisme té molt a dir en el futur de la ràdio com a mitjà. Hi ha amenaces: la precarietat és al capdavant, però també hi ha l'evolució del món digital, amb la intel·ligència artificial com a bandera. Alguns asseguren que es podrà fer ràdio amb la intel·ligència artificial sense la participació humana. No serà així: sempre caldrà el professional, el tècnic, el locutor i el periodista per dotar de contingut i d'ànima la programació. Si no, tota la ràdio seria igual. I el periodisme de proximitat, també en la ràdio, és el que té les millors oportunitats per fer coses diferents i que puguin interessar el seu públic potencial. Això sí, caldrà vigilar el compliment del codi deontològic, explicar què passa i fer-ho amb honestedat. Que l'oient tingui la certesa que rep periodisme, que li expliquem fets i els analitzem, i potser en donem opinió, però de manera diferenciada. Si ho fem així, potser ens canviaran les eines, però hi ha futur per al periodisme a la ràdio.

Cent anys més de ràdio?

La digitalització ha transformat la producció, la distribució i el consum de la ràdio i li ha donat un impuls inesperat. Però el canvi no s'ha acabat. El seu futur és ple d'incògnites i, ara que fa cent anys, és un bon moment per preguntar-se com serà la ràdio que ha de venir, encara que la majoria de respostes necessitin temps per ser contestades.

Text > **JAUME SERRA I SAGUER**, delegat de PRISA Media a Catalunya i director del Centenari de Ràdio Barcelona

Iñaki Gabilondo, periodista radiofònic de referència durant més de tres dècades, sol assegurar que si li expliquen com serà la societat en moment determinat del futur és capaç, en només deu minuts, de contestar com serà la ràdio d'aquella època. Parteix de la premissa que la ràdio és el mitjà que més s'assembla a la gent de cada època. Les incerteses sobre com serà el món són molt més grans que quan ell va començar a fer aquesta afirmació. El dubte no ve de saber com serà la ràdio, sinó de com serà la societat i, sobretot, la tecnologia.

Fa quatre dies, l'univers dels mitjans de comunicació s'explicava amb tres canals: ràdio, premsa i televisió.

Tres categories exclusives d'accés a la informació i l'entreteniment de masses (podríem afegir-hi el cinema i la música) disponibles per al conjunt de la societat, en un panorama inamovible durant dècades i on els mitjans tenien un monopoli amb regles fixes. La tecnologia ha impactat pitjor en la premsa i la televisió que en la ràdio. La irrupció de la digitalització ha impulsat una era d'audificació, en un moment en què la competència per tenir l'atenció dels oients és més ferotge que mai.

Després de cent anys, sorgeixen deu preguntes, amb més intuïcions i tendències que respostes, sobre els reptes del mitjà:

1. En seguirem dient ràdio? El 2020, la BBC va obrir el debat sobre si la ràdio havia de seguir mantenint el nom o canviar-se a *audio* (i també si la televisió havia de dir-se *screen*). La corporació pública britànica —titular de la ràdio més antiga d'Europa— té un portal d'Internet amb la denominació *sounds* que engloba tots els seus serveis de so.

2. Per on l'escoltarem? Els *smartphones* o altaveus intel·ligents suposen una beneïda revolució per al consum de la ràdio. L'èxit del so ve determinat en bona manera per les facilitats d'aquestes tecnologies. L'FM anirà cedint pas al consum a través de canals digitals. En els cotxes, la ràdio perdrà el quasi monopoli davant la temptació de sistemes operatius i fabricants de vehicles d'excloure-la. La Unió Europea ja ha començat a desplegar una legislació que ha de preservar la recepció de la ràdio.

3. En directe o enregistrada? Tot i que es manté la força de la ràdio en directe, ja no és imprescindible la sincronització entre oient i emissor. La capacitat d'escoltar els continguts quan es vulgui (i des d'on es vulgui) ha estat un element revitalitzador per a la ràdio que creixerà.

4. El pòdcast substituirà la ràdio? La febrada del pòdcasting es va convertint en confluència entre ambdós models. El pòdcast nadiu seguirà tenint l'avantatge de la llibertat creativa i la falta de limitació temporal. Els operadors tradicionals tenen en *la carta* (*on demand*) una nova vida per als continguts en línia, i les darreres dades d'audiència radiofònica demostren rejuveniment pel consum de nous oients a través dels pòdcasts.

>> La ràdio a través del mòbil i el pòdcast han canviat els hàbits de consum. (Foto: iSTOCK)

5. Canviaran els continguts informatius? La ràdio parlada ha estat la reina de la «darrera hora informativa» i dels butlletins a les hores en punt. Veurem fins a quin extrem aquestes dues característiques s'alteraran amb les alternatives que ja té l'oient de rebre inputs informatius actualitzats. Tampoc sabem si la ràdio caurà en la temptació de l'infoentreteniment ni com repartirà el pes entre informació i opinió. Probablement, el periodisme radiofònic ètic i responsable blindarà la ràdio davant de l'allau de notícies falses (*fake news*). Podria ser la clau del manteniment de la confiança de l'oient.

6. Què li passarà a la ràdio musical? A partir dels setanta del segle passat, la ràdio musical va connectar —durant generacions— els joves amb el mitjà. L'aparició de plataformes de música en línia en va augurar la desaparició, però de moment s'ha errat el pronòstic. Spotify no té el paper de prescripció ni la capacitat de crear comunitat —amb continguts exclusius o amb l'organització d'esdeveniments— que té la ràdio. El talent dels comunicadors podria ser la clau del seu futur.

7. Anem cap a una ràdio hiperpersonalitzada? La ràdio sempre ha estat feta de vincle personal entre qui la fa i qui l'escolta. L'afinitat acaba generant una familiaritat que encara podria ser més precisa amb la gestió que els emissors facin de les dades dels seus oients digitals. Podria haver-hi una veritable ràdio a la carta fins a límits insospitats.

8. Quina influència tindran les xarxes socials? Ja són per a la ràdio una nova eina d'interacció amb l'oient i d'autopromoció. Caldrà veure com influiran en la comunicació sonora el llenguatge i els formats d'èxit (missatges curts i sovint superficials) que han alterat la manera de consumir, sobretot

dels públics més joves. També veurem fins a on arribarà la convergència entre àudio i vídeo.

9. Què li passarà a la ràdio local? Res fa pensar que la proximitat informativa i la vinculació als esdeveniments locals no continuï despertant l'interès de l'audiència, però la ràdio local haurà de trobar fórmules que enforteixin les seves estructures i haurà de superar l'actual tendència a la precarietat, amb els nous codis de la publicitat.

10. Serà gratuïta o de pagament? La gratuïtat ha estat un dels avantatges de la ràdio i la publicitat ha esdevingut la seva principal font de finançament. La tecnologia hauria de permetre noves formes de publicitat, que podrien ser més efectives. No obstant això, les plataformes o la ràdio per satèl·lit obren les portes, amb èxit, al sistema de pagament com a alternativa a la publicitat.

D'altra banda, la sonada irrupció de la intel·ligència artificial de només fa uns mesos afegeix una nova pregunta, amb tant pes com les deu anteriors juntes:

Com la intel·ligència artificial afectarà la ràdio? Cal temps, però no costa gens d'imaginar ràdios només fetes amb veus clonades i sintètiques, substituint periodistes i locutors humans, amb els riscos que això suposa. També més capacitat per saber els gustos dels oients i noves formes de distribució.

Tot i els seus grans reptes, la ràdio (el centenari sistema de comunicació a través de la veu i el so) sembla que seguirà alimentant la imaginació de les persones els pròxims anys i dècades, i —potser— durant un segle més.

(Al novembre la SER i la UAB organitzen un congrés a Barcelona dedicat només al futur de la ràdio.)

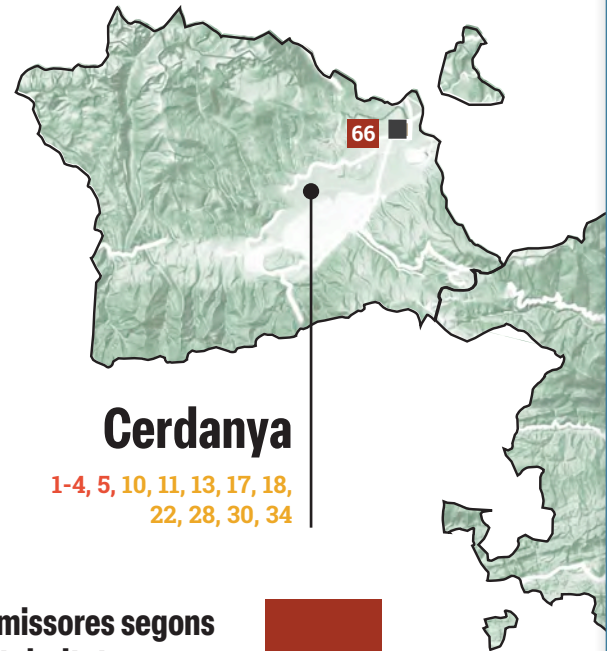

>> Les noves tecnologies i la intel·ligència artificial suposen grans reptes. (Foto: iSTOCK)

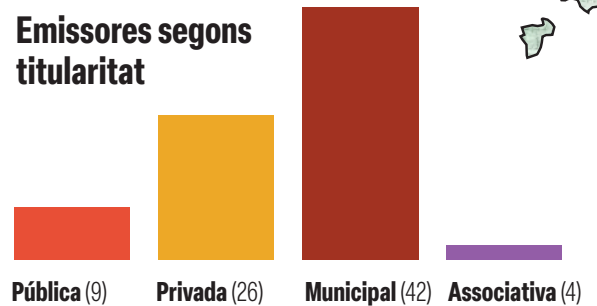
Mapa de la ràdio a les comarques gironines

1	Catalunya Ràdio
2	Catalunya Informació
3	Catalunya Música
4	iCat FM
5	RNE
6	RNE Radio 3
7	RNE Ràdio 4
8	RNE Radio 5 TN
9	RNE Radio Clásica
10	RAC 1
11	RAC 105
12	Ràdio Girona - SER
13	SER Catalunya
14	Los 40
15	Los 40 Classic
16	Cadena Dial
17	Flaix FM
18	Ràdio Flaixbac
19	Cadena 100
20	COPE
21	Ràdio Tele Taxi
22	Ràdio Estel
23	Ràdio Olot
24	Ràdio Ripoll
25	Ràdio Marina
26	Ràdio Capital
27	Onda Cero
28	Digital Hits FM
29	Europa FM
30	Gum FM
31	Kiss FM
32	La Mega Ràdio
33	Melodia FM
34	Pròxima FM
35	Rock FM
36	Som Reggae FM

37	Bas Ràdio
38	Caldes FM
39	Girona FM
40	I Quart FM
41	La Veu de Sant Joan
42	Llagostera Ràdio
43	Nova Ràdio Lloret
44	Ona Vilamalla
45	Ràdio Arbúcies
46	Ràdio Banyoles
47	Ràdio Begur
48	Ràdio Besalú
49	Ràdio Bisbal
50	Ràdio Blanes
51	Ràdio Bonmatí
52	Ràdio Cabanes
53	Ràdio Campdevànol
54	Ràdio Cap de Creus
55	Ràdio Cassà
56	Ràdio Celrà
57	Ràdio DOS 84
58	Ràdio l'Escala
59	Ràdio La Vall
60	Ràdio Les Planes
61	Ràdio Llançà
62	Ràdio Montgrí
63	Ràdio Palafrugell
64	Ràdio Palamós
65	Ràdio Platja d'Aro
66	Ràdio Puigcerdà
67	Ràdio Salt
68	Ràdio Sant Feliu
69	Ràdio Sant Gregori
70	Ràdio Sant Hilari
71	Ràdio Sant Joan
72	Ràdio Sarrià
73	Ràdio Tossa
74	Ràdio Vila-sacra
75	Ràdio Vilablareix
76	Ràdio Vilafant
77	Selva FM Breda
78	Selva FM Riells i Viabrea
79	Ripollès FM
80	RKDA Ràdio Castell
81	Amb2 FM
82	Ràdio 90

Emissores segons titularitat

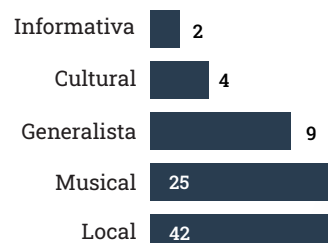

Nombre de freqüències per emissora

- SER (14)**
Ràdio Girona-SER, SER Catalunya, Los 40, Los 40 Classic, Cadena Dial
- RAC (12)**
RAC 1 i RAC 105
- Flaix (10)**
Flaix FM i Radio Flaixback
- Radio Tele Taxi (7)**
- COPE (4)**
COPE, Cadena 100
- Ràdio Estel (2)**

Emissores per temàtica

Ripollès

1-4, 7, 9, 10, 11, 14, 18,
19, 20, 21, 24

Garrotxa

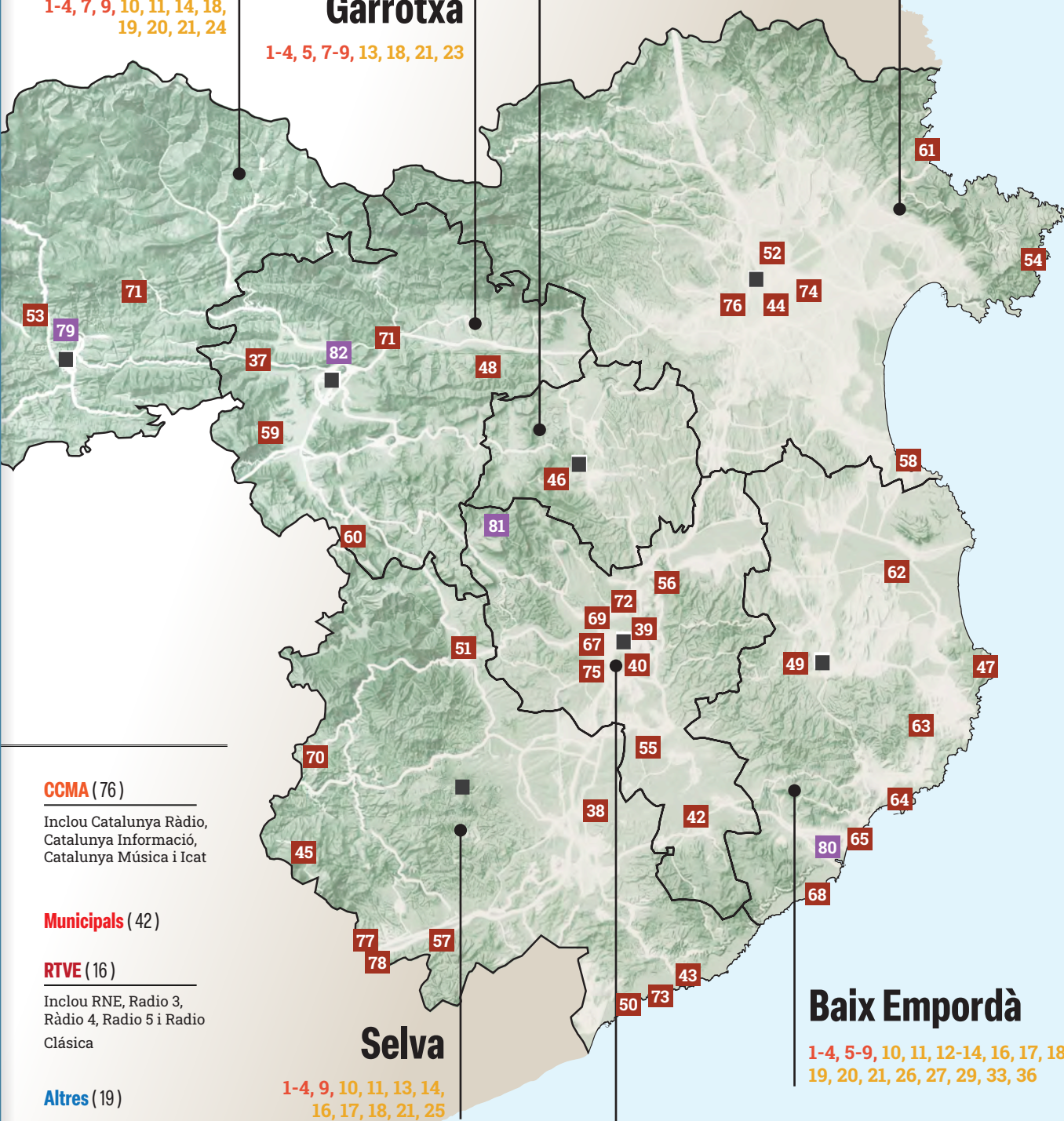
1-4, 5, 7-9, 13, 18, 21, 23

Pla de l'Estany

1-4, 5-9, 10, 11, 12-14, 17, 18, 19,
20, 21, 22, 27, 29, 33

Alt Empordà

1-4, 5-9, 10, 12-14, 16, 17, 18,
19, 20, 21, 22, 27, 29, 31, 33,
35

CCMA (76)

Inclou Catalunya Ràdio,
Catalunya Informació,
Catalunya Música i Icat

Municipals (42)

RTVE (16)

Inclou RNE, Radio 3,
Ràdio 4, Radio 5 i Radio
Clàssica

Altres (19)

Notes: (1) Nombre de freqüències per emissora: punts del dial on es pot escoltar una emissora a diferents llocs del territori. (2) Sobre el mapa s'hi han marcat les emissores d'àmbit local. Les que tenen una cobertura comarcal o superior són sota el nom de cada comarca. **FONT:** CAC i *Guia de la radio*.